

3. Гринів Т. Т. Державне гарантування іноземного інвестування в машинобудуванні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Т. Т. Гринів; Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів, 2007. – 24 с.
4. Чентуков Ю. І. Залучення іноземних інвестицій у промисловий регіон : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.05.01 / Ю. І. Чентуков; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2003. – 19 с.

Кислиця О.В.

УДК 331.556.4:338(477)

КОНЦЕПЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На рубежі XX-XIX століть міжнародна трудова міграція (МТМ) перетворилася на невід'ємний атрибут сучасної світогосподарської системи. Глобалізація створює нові умови для розвитку цього явища, сприяє глибокій трансформації міграційних зв'язків країн і регіонів світу. Під впливом глобалізації виникли нові тенденції МТМ, обумовлені подальшим поглибленням процесів інтернаціоналізації та інтеграції. Міграційні потоки, інтенсифіковані глобалізацією, усе сильніше впливають на окремі національні економіки, перетворюючись на важливий об'єкт державного регулювання.

Україна є одним з активних учасників міжнародного ринку праці, знаходячись на 5 місці у світі за кількістю емігрантів (6,6 млн. чол.). Враховуючи неоднозначність наслідків МТМ (головним чином трудової еміграції) для національної економіки, в міграційну і загальну соціально-економічну політику повинні бути внесені істотні корективи для запобігання подальших деструктивних явищ. Для цього необхідні спеціальні концепції, спрямовані на вирішення стратегічних завдань в області МТМ.

Останніми роками увага до МТМ перманентно посилюється. Глобалізація інтенсифікувала всі форми міжнародних економічних відносин, проте у сфері трудової міграції вона виявилася особливо сильно. Це підтверджується дослідженнями М. Оберга, Ф. Моллера і П. Валленстіна, які пишуть, що сучасний світ сформувався не тільки як інформаційне суспільство і глобальна економіка, але і як «планета мігрантів» [1, с. 67-69]. Як зазначає Е. Кириченко [2], МТМ поступово стає глобальним явищем, яке торкається інтересів всіх без винятку країн. Практичні питання регулювання МТМ в для умов України розглянуто у роботах: О. Резнікової [3], Я. Стрельцової [4], Т. Ромашенко [5]. Для розробки пропозицій з удосконалення міграційної політики України аналізувався досвід розвинутих країн світу, представлений, наприклад, у роботах А. Кучеренко [6] та О. Потьомкіної [7]. Проведений аналіз показав, що в Україні, так і у світовій практиці існує необхідність впровадження нових концепцій регулювання МТМ, які б відповідали умовам, що створюються глобалізацією.

У зв'язку з цим мета роботи: запропонувати концепцію регулювання міжнародної трудової міграції в умовах глобалізації.

Реалії останні років, що виявилися у сфері МТМ, демонструють необхідність оптимізації системи державного регулювання цієї сфери. Україна стала частиною глобального міграційного простору, на розвиток міграційних процесів і спрямованість потоків усе більше впливає кон'юнктура глобального і регіонально-інтеграційних ринків праці. З одного боку, глобалізація створює нові виклики для України, істотно трансформуючи її міграційні зв'язки, з іншого – світова спільнота ініціює нові, механізми координації МТМ, які відповідають глобальним проблемам. Це створює не тільки напрями формування міграційної політики України, але й обов'язкові вимоги до її структури. У зв'язку з цим концепцію регулювання МТМ України необхідно будувати з урахуванням прогресивних тенденцій розвитку світового ринку праці та міграційної політики глобальних центрів.

Концепція регулювання МТМ України необхідна для побудови відповідної системи і формування міграційної політики, що утілює глобально-орієнтований підхід. Основними елементами цієї концепції є:

1) Принципи регулювання МТМ в умовах глобалізації, серед яких основними є такі: гнучкості; партнерства; компенсації; навчання; терміновості; глобальності; адекватності;

2) Удосконалення правових основ регулювання МТМ, а саме: впровадження (імплементация) міжнародних стандартів; гармонізація законодавства України і країн інтеграційних угруповань; консолідація та ендогенний розвиток законодавства тощо;

3) Пріоритетні напрями регулювання, у тому числі: оптимізація параметрів міграційних потоків; селекція мігрантів; контроль за імміграцією та еміграцією; оптимізація фінансових і матеріальних потоків й ін.;

4) Важелі регулювання МТМ: економічні; фінансові; правові; адміністративні; соціальні; інформаційні.

Усі ці елементи повинні об'єднуватися у рамках стратегії регулювання МТМ в умовах глобалізації. Функціональним «ядром» цієї стратегії повинен стати механізм стратегічного управління міграційними потоками в умовах глобалізації, який включає розробку і реалізацію заходів економічної, міграційної, соціальної, зовнішньої політики. Реалізація стратегії регулювання повинна завершуватися оцінкою ефективності заходів регулювання і, у разі потреби, коректуванням її компонентів.

Особливу увагу необхідно приділяти урахуванню специфіки відтворення тих або інших елементів стратегії в умовах глобалізації. Найбільшою мірою це стосується пріоритетних напрямів і важелів регулювання. Пріоритетні напрями повинні встановлюватися на основі аналізу не тільки тенденцій

розвитку міграційних зв'язків України, але і закономірностей глобальної міграції, а також її впливу на міграційні процеси у межах окремих регіонів світу. Що стосується важелів, то тут «відбиток» глобалізації функціональне значення:

- економічні – враховується вирівнювання цін на товари і фактори виробництва, гармонізація економічних циклів, поглиблення соціально-економічної конвергенції у масштабах глобального простору і регіонів світу;
- фінансові – враховується формування глобальних систем переказів фінансових коштів, кон'юнктура світового банківського сектора, валютні аспекти руху капіталу;
- правові – враховуються міжнародно-правові стандарти, процеси глобальної уніфікації інститутів, світові тенденції зміни правового бачення міграційних процесів;
- адміністративні – враховується розповсюдження світового досвіду адміністративного забезпечення процесів, уніфікація інструментів адміністративного впливу;
- соціальні – враховується глобальна мультикультурність, вплив глобальних засобів масової інформації, міжнародна діяльність суспільних організацій, розповсюдження соціальних стандартів;
- інформаційні – враховується вплив глобальних засобів масової інформації, у тому числі інформаційних мереж, передача інформації через співтовариства мігрантів, розповсюдження стандартів інформування.

Не дивлячись на виникнення глобального аспекту у використанні кожної групи важелів регулювання МТМ, не можна не враховувати локальних особливостей. Тим паче, що на території України виділяється декілька регіональних зон, які відрізняються економічними умовами і соціальною структурою, а отже й мають свої особливості у виникненні міграційних потоків. Тому система регулювання МТМ повинна включати механізми територіальної (регіональної) диференціації методів впливу на окремі соціальні групи, які б враховували параметри мобільності населення всередині країни.

Реалізацію стратегії регулювання міжнародної міграції пропонується здійснити у декілька етапів:

I етап – 2010-2012 рр. – оцінка міграційних потоків та їх наслідків, прискорене удосконалення законодавчо-правового забезпечення регулювання міграції, створення ефективних адміністративних механізмів міграційної політики і системи оперативних міграційних фільтрів, спрямованих на поточне запобігання небажаних потоків;

II етап – 2013-2017 рр. – реструктуризація міграційних потоків за географічними векторами і категоріями мігрантів, оптимізація їх кількісних параметрів, удосконалення міграційної політики у контексті поглиблення міжнародного співробітництва, створення стратегічних механізмів селекції міграційних потоків і регулювання міграційних мереж;

III етап – 2017-2020 рр. – повне включення у глобальну систему регулювання міжнародної міграції й інформаційний простір; армування ефективних національних механізмів регулювання міжнародної міграції;

IV етап – 2020-2025 рр. – завершення процесу формування глобально-орієнтованої системи регулювання міграційних потоків; оцінка ефективності всіх заходів; пролонгація діючої стратегії або підготовка нової програми.

Як наголошувалося раніше, найважливішим елементом системи регулювання міжнародної міграції є механізм стратегічного управління міграційними потоками, тобто систематизований набір напрямів і засобів впливу, що є, на міграцію, покликаний забезпечити досягнення поставленої мети. Основоположною передумовою ефективності цього механізму є його гнучкість: з одного боку, в адаптації до умов глобалізації і, з іншого, – у забезпеченні різностороннього впливу на економічну систему країни і соціальні групи.

Механізм стратегічного управління міграційними потоками України в умовах глобалізації за своєю функціональною спрямованістю включає дві лінії (напрями) дій – управління еміграційними й імміграційними потоками. За змістом цей механізм об'єднує заходи різних політик, що визначає інституційні особливості його практичного втілення. Багатокomпонентний характер механізму зумовлений складністю і багатофакторністю МТМ, а також підвищенням складності завдань її регулювання в умовах глобалізації.

Загальний вигляд механізму стратегічного управління міграційними потоками України схематично представлений на рис. 1.

Вирішення будь-яких завдань у сфері регулювання міграційних потоків має під собою загальноекономічний контекст, тобто передбачає проведення економічних перетворень, спрямованих на зміну умов життя, підвищення зайнятості населення або розширення можливостей для підприємницької діяльності. Заходи економічної політики, що стосуються соціальної сфери, мають аналізуватися з точки зору їх впливу на розвиток МТМ та координуватися з точки зору забезпечення національної безпеки.

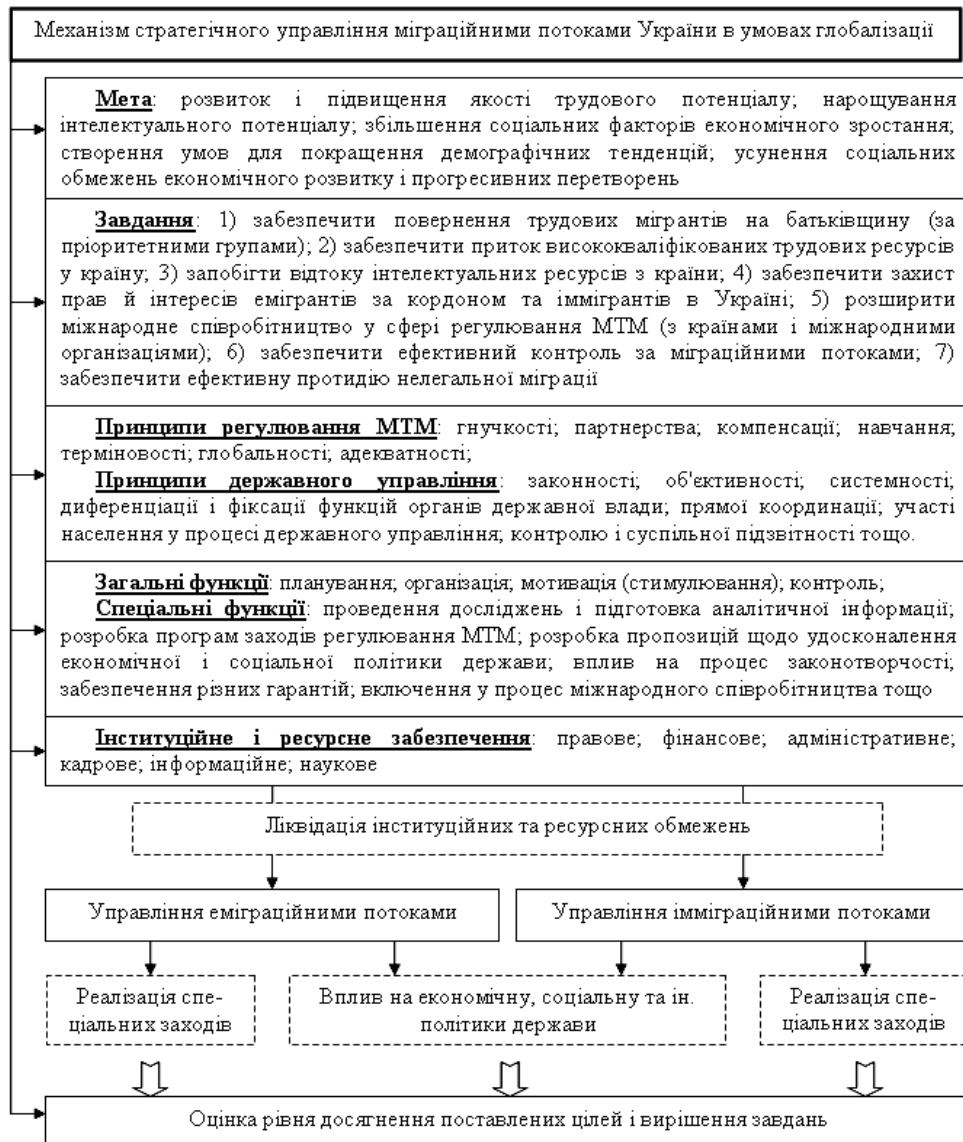

Рис. 1. Механізм стратегічного управління міграційними потоками України в умовах глобалізації

Перший напрям – управління еміграційними потоками – включає наступні блоки:

1) Протидія відтоку кадрів – повинна орієнтуватися на індивідуальну і групову еміграцію, враховувати гендерний, індивідуальний і груповий, професійний і віковий аспекти. Селекція міграційних потоків заснована на оцінці трудових ресурсів за величиною витрат, понесених на їх підготовку, та чистих економічних втрат країни від трудової еміграції. Протидія відтоку кадрів повинна включати декілька програм: підвищення рівня добробуту потенційних мігрантів (підвищення рівня оплати праці; надання житла; надання спеціальних пільг); створення нових робочих місць (із контролем за доступом до них окремих соціальних груп); покращення умов підприємницької діяльності (орієнтовано на групи підприємців з високою міжнародною мобільністю); навчання і перепідготовка потенційних емігрантів (орієнтовано на певні професійні групи потенційних емігрантів, особливо молодь); збільшення операційних витрат, пов'язаних з виїздом (до окремих категорій емігрантів може вводитися вимога про компенсацію державних витрат на освіту або інших витрат); активізація внутрішньої мобільності (передбачає компенсацію зовнішніх міграційних потоків можливостями для внутрішньої міграції); проведення спеціальної агітації і пропаганди (спрямовано на зміну суб'єктивних оцінок еміграції); підготовка і реалізація національного плану боротьби з бідністю (проводиться в рамках цілеспрямованої державної політики і передбачає недопущення зростання масового безробіття і зниження рівня життя); протидія вербуванню національних трудових ресурсів (спеціальний напрям протидії небажаній еміграції);

2) Координація діяльності компаній з працевлаштування за кордоном – здійснюється у контексті боротьби з нелегальною міграцією і лібералізації її легальних форм. Передбачає розвиток інституту ліцензування таких компаній, активізацію конкуренції за допомогою зниження бар'єрів входу на ринок і антимонопольного регулювання, підвищення гнучкості податкового регулювання діяльності залежно від стану національного ринку праці;

3) Реформування пенсійної системи – повинна включати роботу з трудовими емігрантами і включати

заміну документів про стаж роботи зразка ЄСР на новий тип, у якому враховується знаходження людини за кордоном як трудового емігранту. Враховуючи побудову в Україні багаторівневої системи пенсійного забезпечення і перенесення навантаження по пенсійних внесках повністю на працевдавця, для отримання мінімальної трудової пенсії працівник повинен набрати певну кількість років (не менше 20-25 років) трудового стажу на батьківщині (або розмір мінімальної пенсії буде знижений);

4) Посилення захисту прав та інтересів мігрантів за кордоном – передбачає розширення міждержавного співробітництва у сфері захисту прав та інтересів емігрантів на основі норм міжнародного права. Для цього з країнами та інтеграційними угрупованнями, які є центрами тяжіння українських мігрантів, повинні бути підписані відповідні міжнародні угоди;

5) Створення умов для ефективного використання міграційного капіталу – передбачає перетворення міграційного капіталу в інвестиційний капітал, що охоплює: перетворення міграційного капіталу у заощадження (за рахунок підвищення ставок відсотків на банківські депозити, які поповнюються за рахунок грошових переказів емігрантів); перетворення еміграційного капіталу на інвестиції (за рахунок створення спеціальних інвестиційних фондів, які акумулюють грошові внески емігрантів).

Другий напрям – управління імміграційними потоками – включає наступні блоки:

1) Підвищення імміграційної привабливості України для певних груп фахівців – повинне орієнтуватися на індивідуальну і групову імміграцію, враховувати її гендерний, професійний і віковий аспекти. Селекція міграційних потоків трудових іммігрантів заснована на оцінці трудових ресурсів, що прибувають, за критерієм економії країни на підготовці фахівця і чистого економічного вигаду від трудової імміграції. Залучення іммігрантів (у разі отримання необхідного економічного ефекту) здійснюється на основі компенсації (повної або часткової) витрат на виїзд і організацію проживання; скорочення операційних витрат, пов'язаних з в'їздом; надання тимчасового житла; врегулювання питань пенсійного забезпечення; полегшення процесу возз'єднання із сім'ями; створення сприятливих умов для початку іммігрантами підприємницької діяльності;

2) Управління наймом іммігрантів – прямим об'єктом регулювання має стати набір іммігрантів на роботу, що розповсюджується на окремі групи мігрантів, до яких пред'являються додаткові вимоги. Встановлюється мінімальний рівень оплати праці та інші умови найму, що відповідають вимогам, існуючим на батьківщині мігрантів, і цілі залучення фахівців;

3) Створення умов для розвитку легальної імміграції – пов'язано з упорядкуванням міграційних потоків і доповнює посилення заходів боротьби з нелегальною міграцією. Розповсюджується на всі групи іммігрантів і передбачає загальне спрощення вимог до в'їзду у країну й удосконалення легальних каналів імміграції;

4) Легалізація уже присутніх нелегальних іммігрантів (у випадках обґрунтованої необхідності цього кроку) – здійснюється у формі імміграційних амністій і за рахунок загального спрощення процедур легалізації, що сприяє отриманню офіційних документів і офіційному працевлаштуванню; може супроводжуватися заходами щодо оптимальному розселенню мігрантів;

5) Залучення талановитої молоді через систему освіти – передбачає надання більш сприятливих умов вступу у провідні українські ВУЗи абітурієнтів із зарубіжних країн (за рахунок знижок по оплаті вартості навчання, гарантування працевлаштування у державному секторі тощо);

6) Захист прав іммігрантів в Україні – розглядається як умова включення України у глобальний простір боротьби з нелегальною міграцією. Передбачає імплементацію норм міжнародного права і виконання міжнародних угод у сфері захисту прав та інтересів емігрантів на основі норм міжнародного права.

Таким чином, розроблена концепція регулювання МТМ України повинна упорядкувати міграційну політику держави, підвищити її ефективність в умовах включення у глобальний простір. Реалізація концепції повинна бути включений у загальний контекст економічних, соціальних і адміністративних реформ, що проводяться. Управління міграційними потоками має здійснюватися на стратегічній основі. Тому запропоновано спеціальний механізм, який у комплексі охоплює найважливіші завдання регулювання МТМ. Подальші дослідження за цим напрямом передбачається присвятити визначенню регіональних особливостей регулювання МТМ.

Джерела та література:

1. Oberg M. Early conflict prevention in ethnic crises, 1990-1998 / M. Oberg, F. Moller, P. Wallenstein // Conflict management and peace science. – 2009. – Vol. 26. – №1. – P. 67-91.
2. Кириченко Э. От «утечки умов» к глобальному «круговороту умов» / Э. Кириченко // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 10. – С. 3-11.
3. Резникова О. Постсоветская трудовая миграция / О. Резникова // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 3. – С. 75-82.
4. Стрельцова Я. Особенности российско-украинского миграционного обмена / Я. Стрельцова // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 11. – С. 78-84.
5. Ромащенко Т. Актуальные проблемы современной украинской трудовой эмиграции / Т. Ромащенко // Экономика України. – 2007. – № 8. – С. 84-89.
6. Кучеренко А. Контроль над миграционными процессами в США : тенденции эволюции / А. Кучеренко // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 2. – С. 75-83.
7. Потемкина О. Иммиграционная политика ЕС : от Амстердама до Лиссабона / О. Потемкина // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 4. – С. 42-51.